

EEN EN ANDER UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE GANS

DOOR

G. KALSBECK.

De gewone, oude gans werd reeds in de oudste tijden gefokt. Onbekend is het echter, waar zij het eerst als huisdier is gehouden: in het oude Egypte, in Babylon, in Indië of in Midden- of Noord-Azië, of zelfs in het Noorden van Europa. Wel is algemeen bekend, dat de Egyptenaren reeds sedert eeuwen een wilde (de Nijlgans) en een tamme gans onderscheidden en dat de eerste aan Isis gewijd was. Wel weet men ook, dat dit oude volk de tamme ganzen in menigte kweekte, ze veel als voedsel gebruikte en dat ze dan ook dikwijls op de monumenten voorkomen.

V. HEHN zegt in zijn „Kulturpflanzen und Haustihere in ihrem Uebergang aus Asien” over den oorsprong van de gans als huisdier: „De wilde, grijze gans of schierling (*Anser cinereus*), de bekende stammoeder van onze gewone tamme gans, kan in ’t begin een zeer gezocht jachtwild aan meren, stroomen en in waterrijke streken geweest zijn, zooals zij dit tegenwoordig nog is bij de Nomadenstammen in Midden-Azië. Zoolang zij menigvuldig en zonder veel moeite te verkrijgen was, bestond er geen behoefte, ze in gevangenschap te fokken. De moeite daaraan besteed zou ook doelloos geweest zijn; want zoolang een volksstam nog op den ondersten trap van beschaving stond, paste een vogel, die 28 dagen noodig heeft om te broeden en dan nog een tamelijk langen tijd voor het groot brengen der jongen, al zeer slecht in de huishouding van zulk een zwervend volk. Toen

zoo'n volksstam zich echter in een bepaalde streek ging vestigen, al was het in het begin dan ook maar voor niet te langen tijd, konden jonge ganzen gemakkelijk uit de nesten genomen en met gebroken vleugels verder worden grootgebracht. Stierven de jongen, dan werd de proef herhaald tot zij eindelijk gelukte, want de wilde gans behoort tot de meest gemakkelijk te temmen vogels".

Nu is het echter een algemeen bekend feit, dat de gans niet in het Zuiden van Europa of in Noord-Afrika broedt, maar in den herfst met de reeds volwassen jongen in het gebied van de Middellandsche zee trekt. Het is dan ook meer waarschijnlijk, dat bovengenoemde methode om de gans tot huisdier te maken, in Noordelijk Azië en Europa (Noord-Duitschland en Scaudinavië) is toegepast, dan in de klassieke landen.

Dat ook de oude Grieken de tamme gans gekend en gefokt hebben, bericht reeds HOMERUS. Volgens de Odyssee bezat PENELOPE 20 ganzen en werd op de bezittingen van koning MENELAUS het mesten van ganzen bedreven. Evenals bij de Romeinen gold ook bij de Grieken de gans als het zinnebeeld van een waakzaam behoedster van huis en erve, en men beeldde op het graf van een goede huisvrouw een gans af, om daarmede de zorgzaamheid en waakzaamheid van de afgestorvene te symboliseeren.

Dat de gans, nadat zij het Romeinsche kapitoel voor overrompeling door de Galliërs behoed had (390 vóór Chr.), welke geschiedenis onzen lezers wel allen bekend zal zijn, nog in eer en aanzien klom, behoeft wel geen betoog. Zoo werden, om een voorbeeld te noemen, korten tijd daarna de redders van het Kapitoel door de straten van Rome gedragen, met purper en goud versierd.

De Romeinen hielden de ganzen gedurende den legtijd in een ommuurd perk, met steenen leghokken. VARRO en COLUMELLA beschrijven zulke oud-Romeinsche fokkerijen, *chenoboscia* of *anseraria* genoemd. De eerste naam duidt aan, dat de Romeinen deze wijze van handelen hebben overgenomen van de Grieken.¹

ARISTOTELES bericht, dat de tamme gans 30 dagen, VARRO en COLUMELLA daarentegen, dat zij zoolang alleen bij koud weder, maar bij warme temperatuur niet meer dan 25 dagen broedde. HORATIUS, PALLADIUS en PLINIUS roemen den fijnen smaak der ganzelevers en melken, dat deze het lekkerst en het vetst werden, wanneer men de

¹ Zie Album der Natuur 1882, blad. 374.

dieren met gedroogde en daarna in melk geweekte vijgen 30 dagen lang voederde. Het verkrijgen van groote ganzelevens schijnt in het oude Rome toch een zeer gewichtige rol te hebben gespeeld. MARCIALIS en JUVENALIS schertsten over door honig- en melkmesterij overdreven groote ganzelevens, die aan omvang de grootte van een kleine gans overtroffen, evenals over zekere »Ganzelever-baronnen». Volgens W. MARSHALL werd het vleesch van de gans door de oude Romeinen niet gegeten, omdat het genot er van voor plebeïsch gold, wel echter ganzepooten, welke geroosterd en in een ragout van hanekammen opgediend werden.

Witte ganzen werden boven grijze verkozen en volgens PLINIUS stonden bij de Romeinen vooral die ganzen in hooge achting, welke uit Noord-Frankrijk, België en ons land den weg van de Morini naar Rome op hun eigen voeten hadden afgelegd. Ook de Oud-Germaansche kleine, witte, half wilde ganzen werden in Rome hoog geschat, vooral wegens hun schoone, zachte donsveeren, die „gantae” genoemd werden. PLINIUS vertelt, dat de bevelhebbers van Romeinsche hulp-troepen dikwijls werden aangeklaagd, omdat zij niet zelden gansche cohorten uitzonden om ganzen te vangen, inplaats van ze op wacht-posten te plaatsen. »De weelde”, voegt hij er bij, „is zoo hoog gestegen, dat heden ten dage de menschen hun hoofd niet meer te slapen kunnen neerleggen, dan op een kussen van ganzeveeren.”

Het fokken van ganzen werd overigens voor een lastig werk gehouden, daar de dieren voor de veldvruchten schadelijk waren en het gras door hunne uitwerpselen bedierven. Ganzen-eieren werden vaak door kippen uitgebroed, maar wegens de grootte der eieren kon een kip er maar weinige bebroeden. De veeren hadden een waarde van 5 Denariën (ongeveer 2 gulden) per pond; men plukte de ganzen tweemaal in het jaar: in de lente en in den herfst.

Uit het bovenstaande hebben we kunnen zien, dat de ganzenteelt sedert onheugelijke tijden door de Germaansche volken werd uitgeoefend en krijgt ons vermoeden, als zou, door de jonge ganzen uit het nest te nemen, hun de vleugels te breken en ze dan op te fokken, zoo het telen van ganzen het eerst in de Noordsche landen ontstaan zijn, een hooge mate van waarschijnlijkheid.

Dat de gans dan ook meermalen in de Germaansche mythologie optreedt, ligt voor de hand: zij was zelfs aan Wodan gewijd. Wij willen daaromtrent slechts het volgende aanstippen. In dien oud-Germaanschen heidentijd werden als dankoffers in den oogsttijd aan

de goden Wodan, Thor e. a. dieren en veldvruchten gebracht. Aan zulke oogstfeesten waren drinkgelagen en smulpartijen maar al te dikwijls verbonden. Zoowel als offerdier, als wel als gebraad speelde de gans hierbij een bijzondere rol. Bij de invoering van het Christendom ging het moeilijk, ja was het onmogelijk den volken zulke feesten te ontnemen, het was echter zaak deze te kerstenen, d. w. z. een christelijk cachet te geven. Welnu, dat Oogstfeest, dat Wodansfeest der heidenen is het latere St. Maartensfeest, met de daarbij behorende St. Maartensgans. De traditie n.l. weet te verhalen, dat de heilige MARTINUS (geboren 11 Nov. 316, gestorven in 400 of 401 als bisschop van Tours) eens door de ganzen is verraden. »Toen hij om zijn vele deugden — weldadigheid vooral — door 't volk tot bisschop was gekozen, wilde hij uit bescheidenheid die waardigheid niet aannemen en vluchtte, toen het volk hem zocht om hem te overreden zich die benoeming te laten welgevalen, in een ganzenstal of -hok. Tot een herinnering aan deze vlucht slacht nu ieder geloovig huisvader, b.v. in Boheme en elders, zijn St. Maartensgans — de Wodansvogel werd gekerstend, het gansje bleef, zijn beteekenis werd alleen gewijzigd». (P. W. DRIJVER, Mozaïek.)

Als geschenk voor de geestelijkheid geldt de St. Maartensgans nog tegenwoordig in vele streken van Duitschland, evenals ganzeneieren.

Als beschermer van veeteelt, akker- en tuinbouw nam KAREL DE GROOTE ook de ganzenteelt zeer ter harte. Hij bepaalde, dat jaarlijks 30 ganzen (acas) op iedere groote pachthoeve en 12 stuks op elke kleine hoeve moesten worden gehouden. Te dien tijd gold een gans 3, later 5 en in het begin der 10de eeuw weer 3 denariën (1 denaire is p. m. 40 ct.).

Volgens de oude Salische wet werd iedere diefstal van ganzen gestraft met 3 schillingen.

Uit het Noord-Westen van het vasteland van Europa heeft zich later de ganzenteelt verder naar het Oosten en het Zuiden verbreid (Pommeren, West-Rusland, Gallicie, Italië).

Uit het borstbeen van de ganzen profeteerde men vroeger wel de toekomstige weersgesteldheid en de vruchtbaarheid van het komende jaar; ook tegenwoordig schijnt men dit in enkele streken nog te doen.

Steenwijk.